

Helena Šuklje

Obeski

Tri zvezde, štirje krajci meseca, pet repatic in dvanajst src se lahko ziba nad zelenjem in rdečimi cvetovi. Obeski se iskrijo in snežna belina solnih kristalov sije v redek zrak. Spretna roka cvetličarke jih je razporedila v krog in vpletla v venec. Nebo se nizko guba, pesek škrtata med zbranimi in sem in tja se kdo odkašlja. Morda ga draži hlad, morda je hotel nekaj šepniti sosеду, a le kimne sebi, morda pa ga lovi bolezen in bi bilo boljše, da bi ostal doma, v zavetju svoje sobe. Stojim z blodnjavo, brezoblično težo čisto spredaj in stavki govornika v pretrganih valovih prihajajo do mene. Božični čas ugaša, volčje noči zapirajo nevidna vrata in duše drsijo nazaj v svoj tihi zunaj. Za hip se mi zvrta in nehote iztegnem dlani spuščениh rok. Gib, ki sem ga vajena, ko lovim za roke tvoja dva cesarčka, da bi ju držala, kjer koli hodimo, in ju varovala, kamor koli že hitimo, največkrat pa, kadar gremo k tebi v Rožno dolino, peš čez Tivoli, da bi ti prinesli otroški smeh in nabritost triletnih glav. In da bi preverili, ali si ugasnil štedilnik. Le da danes ne varujem jaz njiju, ampak v prividnih dlaneh, ki jih ni ob meni, iščem oporo. Na okensko polico v tvoji kuhinji cesarčkoma pripraviš mala krožnika s piškoti in vrstico mlečne čokolade, prav tako kot onadva nastavita narisano pisemce z božičnimi željami v svoji sobi in položita nanj bombon za skrivnega moža. Le da je tvoje pisemce nevidno in želja nadvse preprosta.

“Igor, prikolesari še kdaj med nas čez svojo ljubljeno Ljubljano,” sklene stric Pavček, ki ga kličem tako, kot kličemo vse gospode, če smo jih

spoznali kot otroci in nas spremljajo v odraslost, pa čeprav niso naši sorodniki. Topla tišina leže prav blizu in zazdi se mi, da pomežikneš s svoje črno-bele fotografije, ki stoji pred cvetjem in okraski. Prešeren, nasmejan pod nepogrešljivo šild kapo, v kavbojkah in jakni, z eno nogo na kolesu, naslonjen na balanco se radovedno razgleduješ po pisani družbi. Zvezdica se zasuka na zlati niti in trkne v repatico, ki se ji poznajo odtisi otroških prstov. Kako si bil navdušen nad obeski, ki sta jih zgnetla tvoja dva cesarčka. Sol, moka in voda, potne dlani obeh pravnučkov, ki mesijo solno čarovnijo, in polna kuhinja zadihanega smeha. Po tleh pršič moke in škripajoče soli, na mizi pa modelčki za božične piškote, ki se hrustajoč vtiskujejo v razvaljano testo, in moje nemirne roke, ki previdno polagajo bele zaklade na papir, da bi jih čez nekaj dni krhke, a dolgožive, z malo luknjico na robu, obesile na posrebrno vejo v tvoji sobi. Na vejo, ki me spominja na rogovilo v reki Sori, kamor si me šestletno vozil po poljski poti, da bi se pod veselim junijskim soncem izmojstrila v vožnji s kolesom, tudi čez drn in strn, če je bilo treba, po luknjastem makadamu in steptani zemlji, kjer si mi na produ kazal, kako se zaveže laks in kako se na kljukico napiči kroglico kruha. Čepela sem na rečnem bregu v senci slokih jelš in te skušala posnemati pri spretnem preprijemanju laksa. Včasih se je vrvice napela in cuknila, tvoje dlani so naglo pohitele po mavrični niti in ob gladino je pljusnila svetlikajoča plavut. Zarotniško sem se ozrla po bregu gor in dol, ali naju morda ne lovijo sovražne oči ribiškega čuvaja, in ti dala dogovorjeni znak, zrak čist ali pozor zaklon! Najini vlogi si prekucnil na glavo in mi dal prividno moč, da sem jaz tista, ki te branim, in ne da ti paziš name.

*

Doseže me zvonjenje. Močno povlečem za en in drugi konec pasu na plašču in trdno zategnem voz. Goli skelet kovinskega vozička se polni z rožami. Uslužbenca jih brez posebne obzirnosti obešata na kavlje, nekaj cvetov se pomečka. Ljudje se prestopajo in premeščajo v povorko. Množica me potisne na čelo kolone in v počasnem zibanju se premaknemo za venci. Potrkavanje narašča in pojema, kot bi ga odnašalo strujanje zraka, morda pa je samo moj sluh, ki nezanesljivo in v presledkih lovi glasove, da se zdrznem ob vsaki ojačitvi. Zunanje pronica vame in se vriva v misli kot mučno in odvečno poročilo, komentar pod črto, ki je pretirano nazoren in surov. Odmaknila bi se rada in zaspala. Potrkala bi ti za lahko noč, kot davno včasih v Poljanah, kjer je tvoj štiblc mejil na našo, žensko sobo, ki je bila hkrati spalnica in babičin atelje. Najini postelji druga vzdolž druge, vmes

pa samo lesena stena, ki je prenašala variacije trkanja. Pobobnala sem ti po deskah na svoji strani in ti si mi odtrkal z igrivo spremenjenim ritmom, kot bi povedal rimo. Najin pozdrav za lahko noč, preden sem ugasnila luč in si ti še bral, iz slabo zadelane razpoke v kotu pa je svetil pramen in bdel nad mojim snom še pozno v noč.

Mamica preprime rokavice, ki jih sname z razmišljeno kretnjo, in se napol obrne k meni. Mogoče išče robček. Sežem v žep in ji ga ponudim, čeprav ga vendarle ne vzame. Mož v črnem ogrinjalu z zelo togimi gibi in z nepotrebnim polcilindrom, ki mu daje pristno zagrobni videz (danes skoraj izumrli kos garderobe z začetka minulega stoletja), se približa luknji in vanjo počasi spusti urno. Zdi se tuja, majhna in čisto neosebna. Zatečem se k obeskom, zatečem se v belino, ki jo rišejo v zrak. Dotaknem se iskrenja, grudičastih skupkov zvezd, gostega drobirja v zvrtnjenih spiralah, ki odnašajo s seboj tvoj glas. Skušam ustaviti počasno padanje in ujeti tvojo roko, ki drsi in se odmika. Belina trepetaja, obeski nihajo, na tanki, a posebno dolgi veji pa se veselo suka srček, kot bi se cesarčka zvedavo ozirala po zbranih, da bi ti kar najhitreje počebljala, kaj je novega prav tu nad tabo. Za nekaj dolgih sekund zaprem oči. Poskušam odmisлити betonski okvir v zemlji in si predstavljam drevo na Rožniku in luknjo pod njegovo veliko korenino. Drevo še vedno stoji, čeprav se je deblo, s katerega si previdno in nežno odstrl suho listje, da sem lahko pokukala pod korenino, v temno votlino, v mehko izdolbeni rov, prehod na oni svet, v mojih odraslih očeh nenavadno skrčilo. Na kakšen prehod naj mislim zdaj, v katero smer naj stopim in s čim naj si posvetim? Ko sem bila majhna, sem te posnemala, tako preprosto, in sem počepnila na zeleno modri mah v rdečem plaščku, da bi videla, ali so škrtati, ki prijateljujejo s kresnicami, morda doma. Kresnice jim prinašajo zeleni luciferin, da si z njim svetijo na nočnih pohodih, sva si šepetala. Ampak škrtatov ni bilo doma ali pa se nama niso hoteli pokazati.

Ozrem se čez viške travnike za kamnitim zidom, ki v januarskem dopoldnevu še belo dihajo s prosojnimi meglicami. Nizko nad obzorjem zahaja blede luna in se razblinja, kot bi nebo počasi vpijalo prividni obesek, ki ga je nevidna dlan sredi noči skrivaj pobrala z venčnega okrasja. Nikamor ni mogoče smukniti, nikamor steči in se pred ničemer skriti. Zbrani se premikajo počasi, zadržano, vse se odvija z utečenim redom, ki mu sledim brez misli, samogibno, vendar z nekakšno zamudo in zamikom, zaostajam z občutkom razpoke v času in prostoru, kot da sem razcepljena na dve prikazenski pojavi in je tista očitna in vsem vidna le nadomestek mene, primerno usklajen z gladko rutino, ki me prehiteva, da ji preprosto le še sledim. Zalotim se, kako si z golo roko sežem k licu (hiter, nezaveden gib,

zaznam ga za nazaj). Morda je bila kaplja, ki drsi in se ohlaja. Čudno žerjavičen obraz utripa pod premrlimi prsti, da jih odmaknem in naglo skrijem v gubo plašča. Nekaj grlic se spusti z zvonika in zakroži nad kvartetom, ki ravno odpoje ... *Nocoj pa oh, nocoj, ko mesec svetil bo, bo k meni ljubi moj, prišel jemat slovo* ... Stric Tone stopi k meni in me objame: "Bodočka ..." Tako me kliče od tistega davnega novega leta, ko si me nekje na obali, morda je bila Lucija ali pa Strunjan, v neki ozki podstrešni sobi pripravljaj, da bom prijateljski družbi slovesno prebrala novoletno poslanico. Z ostro satiro in duhovitim humorjem si jo napisal v brezhibnih rimah. Ni mi šlo najbolje, poudarke sem delala na napačnih mestih, pravzaprav sem se komaj naučila brati, a si potrpežljivo vztrajal in čarodejsko uporabil vse svoje teatarske zvijače, da si me opremil s potrebno trpežnostjo. Spletel si mi krono iz trstičja in mali storži cedre so se nalahno gugali z oboda, medtem ko sem se spuščala v pritličje, da bi se ustavila na predzadnji stopnici kot na malem odru. Se spomniš, da sem se med branjem nekajkrat zmotila? Stal si nekoliko v ozadju, a sem te čutila, kot bi bil ves čas ob meni. Na koncu zadnjega verza sva se ujela z očmi. V hipu si bil pri stopniščni ograji in me z levico močno objel čez ramo, stisnil si me k sebi, tako kot mnogokrat kasneje, ko si me predstavljal prijateljem in znancem in vsakič posebej poudaril, da sem tvoja ... Pavček pa mi je takrat vzneseno in za vselej dal ime Bodočka.

*

A varljiva roka časa je vmes zarila klin četrtnine stoletja. Zvijačna roka, ki nam v nizu drsečih dni lagodno prigovarja, da je dan podoben ravno minulemu in da je obraz enak kot včeraj, da je pravkar prestani košček bivanja neznamen in nebiten in se njegovo nehanje v obilju drugih nikakor ne pozna, saj vdih sledi izdihu še naprej in se izlije v novi par v zanesljivem, gladkem plimovanju. In tako brez konca med lahnim dviganjem in spuščanjem. Brez konca, ki vendarle gotovo pride, čeprav mu nihče ne zmore popolnoma verjeti, niti si ga nihče docela ne predstavlja.

Vidim se komaj dober teden dni nazaj, kako na zadnji dan starega leta sedim na robu postelje in se sklanjam k tebi, da bi me lažje videl in se ne bi mučil z obračanjem glave. Tvoje oči so čisto sive in pogled ti motno plava, nisi me še zagledal, morda pa me samo poslušaj. Previdno poiščem roko, da ne bi nerodno dregnila v kanilo, hrbet dlani imaš preplepljen s širokim belim trakom. Držim te in pustim, da moja toplota teče vate. Pripovedujem ti same lepe reči, to, kar si mi povedal sam, kako sta se z babico, s tvojo Vidko spoznala na silvestrovo 1934. Na Nebotičniku je bil ples, trikrat si jo

prosil in najprej dobil dve košarici. Šele ko si se počteno streznil z mrzlo vodo, je privolila in še več, že na novoletni dan sta se dobila v slaščičarni Zvezda. Ležiš čisto pri miru in se ne ganeš, a zdi se mi, da sem pod silikon-sko masko ujela rahel smehljaj. Narahlo jo privzdignem, zrahljam elastike in ti popravim cevko s kisikom. Z vlažnim robčkom te počasi brišem in svežim po čelu in po licih. Spustiš veke in globoka guba med obrvmi se ti nekoliko sprosti. Prinesla sem ti obeske, rečem, poglej. Dvignem beli krajec meseca in si ga obesim na kazalec, vtaknem palec v zanko repatice in malo zvezdo ujamem s prstancem. Nazadnje dam še srček na mezinec. Kot spreten lutkar premikam prste in solni okraski zaplešejo pred tabo. Cesarčka ti pošiljata poljube, povem in zdaj se tvoje oči široko odprejo. Ves tvoj obraz se razcveti v bridkem ganotju, v pogledu se zgodi globoka čarovnija, zagledaš obeske in potem še mene in s prosto roko sežeš za belimi kristali. Dotikaš se jih nežno, enega za drugim, jih božaš in pazljivo jemlješ v dlan, da jih lahko objameš s prsti.

*

Vse se razblini in skopni, poneha čez čas in se poleže, kot tulež vetra v noči. V daljni noči, ko si me napotil z malo važno vestjo k sosedom, da bi se urila v premagovanju strahu in si utrdila moč. Strah je od znotraj votel, od zunaj ga pa nič ni ... Poslal si me do Hercoga po vaški poti skozi gozd (pravzaprav je bil le manjši nasad gostega smrečja) in navkreber do hiše po ozki stezi. Lunin ščip se je nagibal nad temno črto hriba, rezal razpoko v globino mrzlega neba in razpiral špranjo za prikazni. Tema je samo odsotnost luči in vse je prav enako kot podnevi, ničesar drugega ni, kot to, kar vidiš ... in to, kar spleta samovoljni duh. Močno sem stiskala oba palca v pesti, kot bi se držala tebe, in stopala hitreje od tesnobe in bojazni. Lahko bi poklical po telefonu, a pozabljivost ti je prišla prav ... biti reva, ne, to Bodočki nikakor ne pristoji.

*

Za božič hočeš cesarčkoma kupiti darilo in me prosiš, da grem s tabo in ti pomagam izbrati. Zaskrbljeno te čakam na ploščadi pred Maxijem, kamor se pripelješ počasi in nezanesljivo s svojim avtom. Temu se nikakor nočeš odpovedati. Hodiva počasi, na obroke, temu se šele privajam. Zaupljivo in nekoliko odsotno se me držiš. Čuden mrak, vlažen in preluknjan z oddaljeno svečavo decembrskih okraskov visi nad nama, ko se v presledkih

bližava čezmerno nališpani trgovini. Že na vhodu naju zalije toplota preveč ogretega prostora in vonj neskladne mešanice sladkastih parfumov. Naku-
povalci raztreseno krožijo, hlastajo za tem in onim ništrcem, spotikajo se
in odsekano spreminjajo smer, kot mravlje, ki le slepo tipajo in prenašajo
nesorazmerna bremena. Začutim, kako še bolj upočasniš korak, zastaneš,
kot bi se odločal, ali bi res vstopila, vidim, kako te preobilje vsega zmede
in kako postaneš skoraj nebogljen. Ne vem, ali se tega zaveš, a zdi se mi,
da zajameš sapo, morda se opomniš, da sva tu zaradi cesarčkov. Okleneš
se me, kakor sem se včasih jaz oklenila tebe, in zdaj moram zbrati ves
pogum, da se ti vzpodbudno nasmejim in te povlečem s sabo. Prebijava se
skozi plasti stokrat predihanega zraka, med pulti z omljednimi nasmeški
prodajalk, skozi girlande plastičnega zelenja z absurdnimi pentljami, in ko
zagledam še rdečega o-ho-ho možaka, ki koraka naravnost proti nama, se
prestrašim, da ti bo v roko potisnil bombon. Kolikor mogoče usmerjeno
in hitro te peljem do polic z legokockami. V prvo nadstropje morava, po
tekočih stopnicah, na katere sem se kot majhna tako bala stopiti sama.
Mamica me je morala vedno držati za roko, da sem skočila na tisto prvo,
bežečo in izmikajočo se, bolj podobno ostrim železnim brazdam, za katero
se mi je zdelo, da se vse prehitro oddaljuje in da v omotičnem drsenju ne
bom uspela ujeti njenega ritma in se odločiti, kdaj je pravi trenutek (in
res, ali sploh vemo, kdaj). Šele ko si me nekega dne pozno v maju peljal
v mesto, da bi mi prav tu, v Maxiju kupil nekaj za poletje, kavbojke in dve
mornarski majici (o, kako imenitni, eno z ozkimi in drugo s širokimi mod-
rimi črtami), sem naredila korak sama. Vzpodbudno nasmejan, a odločen
(tako kot pravkar jaz, le da brez sence tesnobe, ki zdaj muči mene) si obstal
pri vznožju tekočih stopnic in roko skril za hrbet. In sem stopila, čeprav
me je zaneslo, kot zdaj zanese tebe, da se krepko oprimeš premikajočega
se gumijastega traku ograje in se previdno, krčevito držiš vse do vrha.
Končno prispeva do oddelka z igračami in spet se ti zazdi, da je vsega
preveč. Vidim, kako si začuden, nekako nejeveren in pobit, ne pritožuješ
se, a nikakor se ne moreš odločiti, kaj bi. Tudi tega nisem vajena. Gledava,
izbirava, ugibava, nazadnje ti zagotovim, da bosta fanta nad električno
lokomotivo z vagoni in železniškimi tiri očarana. In res sta. Lepo zavito
škaflo doma položim pod drevesce, in ko se kasneje iz Rožne doline spet
pripelješ k nam (ne vem, kaj me bolj skrbi, da boš prišel z avtom ali da se
boš usedel na kolo, nisi ga še odpisal), se ti cesarčka zakadita v objem in te
med vzklikanjem in kihanjem odvlečeta do smreke, da skupaj razobesite
še zadnje slane okraske. Podajata ti zvezdice in lunice, ki jih umeščate
med rdeče bunkice, in ti kažeta, na katero visoko vejo mora priti najlepši

srček. Povečerjamo in čakamo polnoč. Fanta vriskata in navdušeno sestavljata železniško konstrukcijo kar na pogrjnjeni mizi, kjer zdaj postrežem le še potico. Vlavec v veselem zavoju zapelje na tire, piska in signalizira z modrimi lučmi, vijuga med kozarci in drobtinami in vklepa njuna žareča pogleda enako močno, kot onadva vklepata tebe v otroško čarovnijo s toplimi telesci in nalezljivo srečo.

*

Sleparska roka časa me je pred enim tednom zbudila v še eno novoletno jutro, le da me je namesto mehkih blazinic mamičine dlani, ki so me dramile pred četrto stoletja, iz spanja vrgel nadvse zgodnji telefonski klic. Greva v bolnico, je rekla mami.

Nismo ti prepričali, da prideš in da smo skupaj, čeprav sta fanta pošteno smrkala. Da ne bi prišel pogledat drevesca in obeskov, če sta cesarčka prehlajena? Ne, v to te nikakor ne bi mogli prepričati, tu ti odločnost ni pošla. In si se prehladil tudi ti in stanje se ti je v nekaj dneh močno poslabšalo do usodne pljučnice na novoletno jutro. Mamica te je našla kmalu po božiču, kako na pol sediš s težkim dihanjem in bolečinami v prsnem košu na drugi stopnici v Rožni dolini. Na stopnici, na katero si mi pred tremi desetletji prinesel leseno deščico, žebličke in kladivo, da bi jih zabijala natančno in na gosto, tudi to je bila večšina. Na stopnici, ki je nisi nikoli več premagal, da bi se povzpel v zgornje nadstropje, v svoj štiblc s pisalnim strojem na starinski mizi s skrivnimi predali, ki sem jih kot majhna vneto odkrivala in ki si mi jih pustil pospravljati, čeprav si se smejal, da potem ničesar ne najdeš. V štiblc z asketsko posteljo in knjižnimi policami čez celo levo in pol desne stene, s policami za vzglavjem od posteljne stranice pa do stropa. Spal si, kolikor si sploh lahko še spal, dobesedno med in pod knjigami, pravzaprav v njihovem objemu. Na steni nad pisalno mizo pa vse tvoje ljubezni, oljni avtoportret še mlade Vide, fotografije Mojčke, mene in še ena, zadnja, fotografija obeh cesarčkov, tvojih pravnučkov.

Ne, ni gotovo, da si se nalezel ravno doma, pri nas za božič, lahko je bilo kjer koli drugje, končno sva šla skupaj nakupovat in še vedno si sam hodil okrog tudi po svoje. Ne, nismo ti mogli odreči, da se srečujemo, in te odvrniti od tega, da kamor koli greš, ker je zima zoprna in hladna. Vlaga, ki se cedi po mestu, uborna snežena brozga, iz katere se morda, tako se vsekakor zdi, dvigujejo nezdravi hlapi, enako kot iz stisnjenih obrazov, ki brodijo po njej, in vsi in vsakdo, ki gre mimo, nosi v sebi nalezljive klice in izdihuje kužno sapo. Bi te že kar oktobra, takoj po tvojem devetdesetem rojstnem

dnevu zaprli v hišo v Rožni dolini in ti hrano puščali na vratih ali pa bi ti jo podajali z umišljeno varne razdalje čez ograjo? Ograj nisi maral, kot nisi maral tišine in praznine, ki ju izdolbe prisilna osamitev. Prisilna osamitev v golih, mrzlih stavbah, za zidovi, ki kradejo objeme in trgajo srečo.

*

Spet zaslišim glas kvarteta ... *Prišla bo pomlad, učakal bi jo rad, da bi zdrav, vesel, lepe pesmi pel ...* Pesek brez zvena škrta in zbrani se v vrsti pomikajo mimo odprtega groba. Pokrivajo luknjo z rdečimi nageljni in nama z mamico segajo v roko. Nekatere povabiva, naj pridejo še k nam domov, in nekaj se jih polglasno opraviči ... tak čas, opraviči, saj razumeš ... Zazdi se mi, da si nekdo razkuži roke z malim pršilnikom, ki ga potegne iz žepa. Prisilim se, da se osredotočim na stvarna, gostiteljska vprašanja, in v mislih hitro preigravam naloge in potek dogodka, ki je še pred mano. A vseeno za hip postojim. Urno se sklonim, snamem malo repatico z venčne blazine in jo skrijem v dlan. Mamica me prime pod roko in se nameni za odhajajočimi. S kotičkom očesa ujamem svetlo črto, ki v razkošnem loku šine čez nebo. Zagledam te, kako si z vajeno kretnjo popraviš šild kapo, stopiš na pedal kolesa in zavilhtiš čez sedež desno nogo. Narediš dva odsekana cikcaka in poravnaš balanco. Ročno zapelješ na pot po luknjastem grušču in pomrznjeni zemlji ... in vem, da boš spet in vsakič znova prikolesaril do svojih cesarčkov. Mahnil jo boš iz Rožne doline čez Tivoli, po mrazu in skozi noč, čez sneženo brozgo in skozi ograje, mimo špicljev in patrolj, kljub bolečinam v kolku in skrhani srčni zaklopki, smejoč se v brk priporočeni osamitvi, še toliko bolj sladko, če ti bodo druženja z najvišjih inštanc strogo prepovedana. Zdaj te vidim čisto razločno, kako čvrsto pritiskaš na pedala in nas dohitevaš, levjesrčen, neugnan in izvenserijski.